

Duurzaamheid

Arend Waninge

Integratie behoeften dier, ondernemer, milieu en burger-consument

Varkenshouder spil in ontwerp duurzaam systeem

In het verleden zetten varkenshouders nogal eens vraagtekens bij het realiteitsgehalte van schetsen van futuristische varkenshouderijsystemen. Binnen het project 'Varkansen' krijgen varkenshouders de kans zelf mee te praten over de ontwikkeling van een duurzame varkenshouderij. Zowel onderzoekers als deelnemende varkenshouders zijn tevreden over de eerste uitkomsten van deze aanpak.

Het ministerie van LNV heeft ambitieuze doelstellingen met betrekking tot de duurzame veehouderij. In 2023 moet de hele Nederlandse veehouderij duurzaam zijn. Het is een ontwikkeling waar de varkenshouderij al een aantal jaren volop mee bezig is. Op de terreinen van milieu en dierenwelzijn zijn al grote stappen gezet. "Maar hier lopen we ook weer tegen grenzen aan," vertelt Onno van Eijk, van Wageningen UR Livestock Research. "Oplossingen kunnen tegenstrijdig zijn. Vanuit welzijnsoogpunt is bijvoorbeeld meer oppervlakte per dier wenselijk, maar dat helpt niet bij het terugdringen van de ammoniakemissie."

Binnen het project Varkansen is Wageningen UR met verschillende andere partijen op zoek naar nieuwe duurzame stalconcepten, die zoveel mogelijk tegemoet komen aan de behoeften van dier, ondernemer, milieu en burger-consument. Deze behoeften zijn volgens Van Eijk in zichzelf niet tegenstrijdig, de gekozen oplossingen soms dus wel. Als tweede voorbeeld noemt hij een luchtwasser. Een oplossing voor de behoefte aan schone lucht buiten de stal, die niet tegemoet komt aan de behoefte aan schone lucht in de stal.

Stap voor stap

De betrokkenen bij Varkansen laten in hun

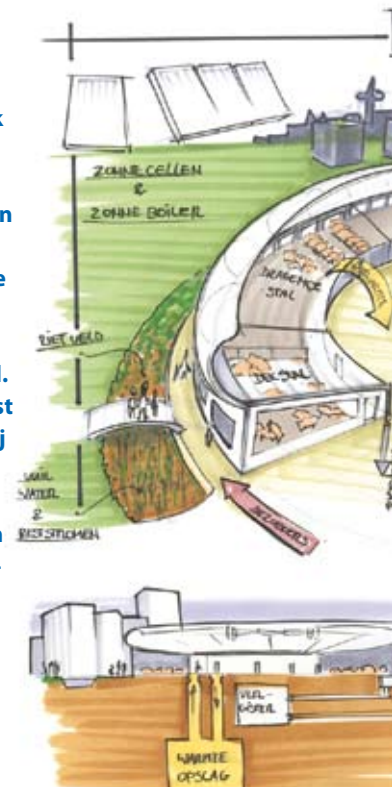
benadering daarom de oplossingen voor deelproblemen die de sector nu kiest helemaal los. In de verschillende ontwerpessies proberen de deelnemers stap voor stap tot nieuwe duurzame varkenshouderijsystemen te komen. Iedere ontwerpessie bestaat uit drie stappen. In de eerste bijeenkomst gaan de deelnemers terug naar de basis en verdiepen ze zich in de behoeften van het varken, de varkenshouder, het milieu, de burger-consument en de kansen en knelpunten in de huidige keten. De tweede bijeenkomst is bedoeld om de doelstellingen te vertalen naar concrete eisen, zonder direct in oplossingen te gaan denken. Tijdens de derde bijeenkomst

Pink = Green: varken als spil in regionale kringlopen

Eén van de resultaten uit de ontwerpessie van de varkenshouders is het concept Pink = Green. Dit ontwerp plaatst het varken als spil in lokale en regionale kringlopen. Het voer van de varkens komt uit de regio, door onder andere voedselresten van industrie, supermarkten en burgers te gebruiken. Dit alles onder strikte veiligheidsmaatregelen en borgbare controlesystemen. Regenwater dient, zo nodig gezuiverd, als drinkwater voor de dieren. De energie komt deels van zonnecollectoren, maar het kuipvormige dak dient ook als windvang en toevoert tot een wormvormige windmolen. De energie uit de warmte van de

dieren wordt herverdeeld op het bedrijf. Warmte van vleesvarkens gaat naar groepen met een hogere warmtebehoefte. Een warmteopslag zorgt voor hergebruik in koude periodes. Mest gaat direct naar een vergister. Vuil water gaat naar een biologische waterzuivering in de vorm van een rietfilter. Uitgangspunt is het opleveren van mest/restproducten die weer deel kunnen uitmaken van een nieuwe kringloop, bijvoorbeeld voor algenkweek op het eigen bedrijf. In de stal is individuele dierherkenning belangrijk. Dieren leven in leeftijds-groepen die om de zoveel weken doorschuiven naar een ruimte die

qua oppervlak bij hen past. Dit bevordert een zo optimaal mogelijk gebruik van de beschikbare ruimte. Dieren die in conditie of gewicht achterblijven bij hun groepsgenoten krijgen toegang tot een speciale zorgzone. De locatie is open voor de omgeving. Burgers kunnen te allen tijde dieren bekijken via het vele glas in de buitenwanden van de stal. De locatie van het bedrijf ligt bewust in de nabijheid van de stad, dicht bij het voeraanbod. Het bedrijf en de stad zijn geen bedreigingen voor elkaar. De enige bedreiging vormen collega-bedrijven, vanwege de concurrentie op hulpbronnen.

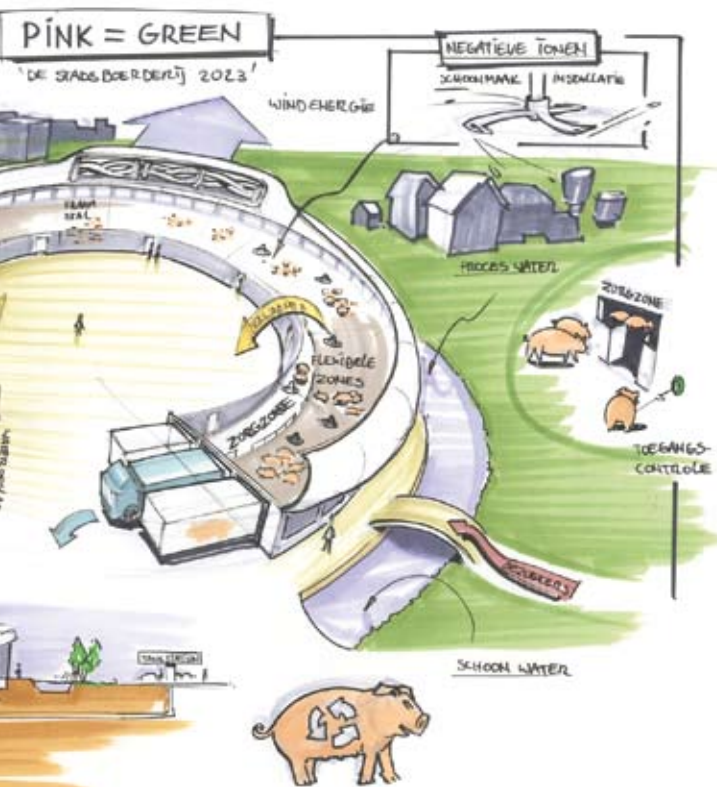
gaan ze oplossingen combineren tot een totaal systeem. Een tekenaar vertaalt ter plekke de oplossingen in beelden.

Bij de eerste ontwerpessie waren alleen de onderzoekers uit het projectteam betrokken. In de tweede ontwerpessie gingen vijf varkenshouders samen met de onderzoekers aan de slag. Volgens Onno van Eijk heeft de mix duidelijk een meerwaarde. "Theorie en praktijk komen samen. De verschillende behoeftes krijgen meer handen en voeten."

De varkenshouders zetten de onderzoekers ook op andere sporen. Van Eijk: "Redenerend vanuit de big willen we een langere zoogperiode, maar biggen later spenen gaat ten koste van de productie. De biologisch werkende varkenshouder uit de groep had al goede ervaringen met acht weken zogen, terwijl de zeugen al 4-5 weken na het werpen werden geïnsemineerd." De varkenshouders brengen volgens Eijk ook meer balans in de ontwerpen. "Onderzoekers kijken toch snel vanuit een bepaalde hoek. Zo leveren de varkenshouders bijvoorbeeld belangrijke input over de hele logistiek op en om het bedrijf."

Regels zijn ook oplossingen

De projectmedewerkers zijn zich er van bewust dat veel ondernemers met innovatieve ideeën op de huidige regelgeving stuiten. "De overheid beseft dat ook. Maar regelgeving is vaak ook oplossingsgericht. Veel regelgeving is gericht op het verminderen van overlast. Dat kun je ook anders benaderen. Steek niet in op het verminderen van overlast, maar op het creëren van milieuwwaarden." Bij de laatste ontwerpessie binnen het project Varkansen is de overheid dan ook van de partij. Begin 2010 zijn de gebundelde resultaten van Varkansen voor iedereen beschikbaar.

“Voor iedereen een eigen duurzaam ontwerp”

PRAKTIJK

Foto: Sijetse de Boer

Eric Douma heeft in het Friese Oosterwolde een bedrijf met 600 zeugen. Hij heeft plannen voor de bouw van een vleesvarkensstal met 4.000 plaatsen. Douma was één van de vijf varkenshouders die meededen aan een ontwerpessie in het project Varkansen. Hij vertelt over zijn ervaringen.

“We waren allemaal wat huiverig. Gaan we weer een stal ontwerpen die toch niet te realiseren is? Dat hebben we al zo vaak gezien. We waren echter wel direct positief over het idee om alles los te laten en ideeën weer vanaf de grond op te bouwen. We drukten als het ware met z'n allen op 'Control/Alt/Delete'. Dan ga je er eens goed over nadenken waarom je varkens houdt en dan beseft je dat varkens en mensen altijd naast elkaar hebben geleefd. Varkens ruimen de rotzooi op en leveren ook nog eens een stukje vlees.”

“Ik merkte dat ik zelf ook in beelden denk. De tweede bijeenkomst was dan ook het lastigst. Je moet blijven denken in lijnen en niet direct in oplossingen. Wanneer het moeilijk wordt, ben je toch snel geneigd terug te grijpen naar je eigen situatie en je eigen oplossingen. Het is mij duidelijk dat de uitkomsten

van het ontwerpproces heel persoonlijk zijn. Het is geen blauwdruk voor de hele sector. Er is niet één ontwerp voor duurzaamheid. Iedere varkenshouder verdient zijn eigen ontwerp. Iedere varkenshouder heeft zijn eigen behoeften en iedere varkenshouder heeft zijn eigen omgeving met bijpassende behoeften.”

“Eigenlijk zou iedereen die een stal wil bouwen dit soort sessies moeten doorlopen, in plaats van een ontwerp van een collega tot uitgangspunt van eigen plannen nemen. Maar dan moet je wel de omgeving meenemen, dus ook de vergunningverleners. Je kunt verduurzamen tot je een ons weegt, maar het moet wel vergund worden. Bovendien: het is goed te investeren in je omgeving, maar de omgeving moet daar ook de mogelijkheid toe geven. En misschien moet de maatschappij ook wel meebetalen, wanneer wij tegemoet komen aan maatschappelijke wensen.”

“Ik gebruik de uitkomsten van de sessies ook bij het kijken naar mijn eigen plannen voor de bouw van een vleesvarkensstal. Ik denk nu meer aan het werken in grotere groepen, maar wil deze dieren wel individueel kunnen voeren. In de analyse ben ik er wel achter gekomen dat wij in de zeugenhoudery zo sterk zijn omdat wij gedurende het proces zoveel kunnen bijsturen. Dat moet in de vleesvarkenshoudery ook kunnen. Bovendien denk ik nu niet meer zo strak in afdelingen, zoals wij gewend zijn. Door dieren door te schuiven, kun je de staloppervlakten beter aan laten sluiten bij de behoeften.”

“Van te voren denk je al snel dat dit soort plannen natuurlijk altijd duurder is. Dat is maar de vraag. Gedurende het proces groeide het besef dat het niet altijd meer hoeft te kosten en dat innovatieve ontwerpen misschien ook wel meer kunnen opbrengen.”

Overheid helpt bij innovatie

De overheid helpt het bedrijfsleven bij het ontwikkelen van integrale duurzame oplossingen via de SBIR-regeling. Innovatieve ideeën worden beoordeeld en eventueel beloond met financiële bijdragen voor de

haalbaarheidsstudies en het ontwikkelen van prototypes. Vorige week is een regeling geopend, speciaal voor integraal duurzame stallen. Kijk voor meer informatie op www.senternovem.nl/SBIR.